

Laura Melne
Foto Amanda Anusāne

ATTEIREIT SEVI CAUR SMĪKLIM

Baļtinovys amaterteatris “Palādas” itūgod svietej 25 godu jubileju i kai namineigys skateituoju mīlesteibys aplīcynuoju sateims Latgališu kulturys goda bolvys “Boņuks 2023” sabīdreibys simpateju bolvu “Žyks”. Teatra režisore i dramaturge **Anita Ločmele** aba Danskovīte pyrma dažu godu aizguojuse nu dorba školā i niu struodoj Baļtinovys muzejā. Izaruod, ka nu interesis par vīteju viesturi sovulaik rodušuos ari “Palādas”.

BAĻTINOVYS CĪMI

Nu 2021. goda Anita ir Baļtinovys muzeja izgleitojūšuo dorba i dorba ar apmaklātuoju specialiste. Pyrma tuo jei 36 godus nūstruodoja Baļtinovys vydsškolā par latvišu volūdys i literaturys školuotuoju. Anita stuosta, ka īraudzejuse, ka muzejā izsludynuota vakance, apsavāruse ituo omota pīnuokumus i nūsprīduse, ka vajag riskēt. “Manī jau beja nūbrīds lāmums, ka grybu paceļi nu skolys,” jei skaidroj, ka vīns nu īmesļu tam bejuse izgleiteibys sistemys reforma, kurā daudz kam naasūt redziejuse jāgu. “Kod tev jau tyvojās sešdesmit, īkuopt nu vīnu kūrpū cytuos, kurys naesi īnosuojuse, ir gona sarežgeiti,” Anita smeļūtīs izsoka leidzeibu par pyrmajom dorba dīnom muzejā. Tuos jei pavadejuse, skaitūt vysaiduokus materialus par Baļtinovys viesturi. “Prūtams, daudz kū zynuojū, bet tys beja sovā lauceņā, na viesturiskajā aspektā. Maņ beja daudz jaunu atkluoju par tū, kas ir bejs Baļtinovā. Daudz kū stuosteja ari muzeja vadeituo-

ja Antra Keiša – saprotu, ka jei ir “staigojūšuo enciklopeđeja.” Niu jau pi dorba pīrosts i tys eistyn pateikūt. Anitys pīnuokumi vaira saisteiti ar izstuožu i pasuokumu organiziešonu, kai ari ekskurseju vadeišonu, tok niu, cikom nūteik muzeja ākys renovaceja, jei pīsavārsuse ari cīši apjūmeigam pītejumam par Baļtinovys pogosta cīmim. “Mani nivīns naspīde tū dareit. Informaceju par cīmim suoču vuokt jau 1984. godā, kod raksteju diplomdorbu, i tod sev atkluoju it kai jaunu pasauli. Tys gon vaira beja taišni par divejim cīmim – munim dzymtajim Danskim i Puncuļovu, kas ir tipat blokus. Tod sekuoja Uobeļova... Piec puors godim saprotu, ka par moz cīmu, vajag vēl!” smeļās Anita. Rodusēs ideja savuokt informaceju par vysim cīmim, kuri atsarūn Baļtinovys pogosta pīlškoluopleicīnē. Tū dorūt, jai pīduovuojuši ari materialus par cytim, tok Anita atsasacejuse. Piec dorba suokšons muzejā saprotuse, ka vystik juoizpīteju vysī 83 niulejuo Baļtinovys pogosta cīmi, jo tī iza-

tukšoj i liceibys par tim pagaist. Cīmā, kur pyrma symtu godu bejušys 20 sātys, niu nareši vaira nav nivīns. “Tei ir šausmynūša statistika!” jei soka. Anita na tik brauc ekspedicejuos i vuoc vītejūs dzeivuojuoju atminis, īskenej viesturiskuos fotografejis, bet ari īpasazeist ar arhiva dokumentim, īsadzilinoj 1935. i 1941. goda tautys skaiteišonu materialūs. Par kotru cīmu jei rauga apvaicuot vysmoz 3–5 cylvākus, lai byutu puorliceiba, ka informaceja eistyn ir patīsa i tycama. Dorbs tyvojās nūslāgumam, i muzejā tur nūceju, ka ar tū jaunajā ekspozicejā varēs īpasazeit digitalā formatā. Vysapyrma informaceja varātu pasaruodeit muzeja *Facebook* lopā, kur zynuotuoju byutu īspīeja koč kū precizēt voi papylīdynuot. Varbyut kod nibejs varātu sagaideit ari Anitys gruomotu par Baļtinovys pogostu? Jei naatsasoka, tok reizē ari nasūla, ka eistyn byus. “Maņ ir juosavuica pasaceit “nā”. Kod pikreitu, pīmāram, pīraksteit lugu, pagaisynoju vysus sovus vokorus – cytūs otkon ir

mieginuojumi, braucini ar teatri. Tagad ari struoduoju pi vīnys lugys, bet nūtyka skumeigs gadejums – myužebā aizguoja bruols. Tys beja šoks. Tuoļuok struoduot pi lugys beja ciši sarežģeitai, labi, ka tei jau beja tyvu nūbeigumam. Deļtuo nasajamu sūleit, bet maņ ciši patyktu sataiseit gruomotu par Baļtinovu. Tok patikt ir vīns, bet dabuot – pavysam cyts! Tys ir ciši lels dorbs,” Anita skaidroj.

TEATRIS I LUGYS

Ari Baļtinovys amaterteatra rasšonuos pyrma 25 godu ir ciši saisteita ar pogosta viesturis pietnīceibu. Školys, kur tūlaik struoduoja, projektu nedelis laikā Anita izdūmuojuse apkūpuot informaceju par teatra tradicejom Baļtinovā i beiguos sacynuojuse, ka tuos byutu peļņejušys turpynuojumu. “Ka tai padūmoj, jau tūlaik beju ikuopuse muzeja lauceņā! Projektu nedēļā kotram vajadzēja izavēlēt kaidu tematu par Baļtinovu. Nazynu, kas “ar kaidu vasa-reiti īmuove maņ pa golvu”, bet īskrēja pruotā dūma papieteit, kas te ir bejs ar teatri,” stuosta Anita, kura jau beja dzierdējuse stuostus par tū kai nu vacuokūs kolegu, tai sovys mamys. Īprišk jei beja vadejuse tik školānu teatri. “Tys maņ patyka. Školā beja dramatis-kais pulceņš, braucem ari iz teatra izruodem Reigā. Bet piec ituo pietejuma īsadūmuoju – voi ta ari pīauguši navar spēlēt!? Suoču tū sludynuot, i atguoja ciši daudzi.” Suokumā “Palādom” pat bejušys divejis grupys, vīnā puorsvorā dorbuojušis škuoluotuoji, ūtrā – cytu profeseju puorstuovi. Tys ari asūt īmeslis, deļkuo Anita poša suokuse raksteit lugys – vīgļuok bejs pīraksteit pošai, na koč kū meklēt sastuovam, kur, pīmāram, daudz sīvišu, bet tryukst veirišu. “Es struoduoju skolā, vajadzēja

gataveitīs stuņdem, sovi bārni vėl beja mozi, koč kū papyldus laseit nabeja reali. Kai atrysynuot problemu? Dori pats!” jei smejas, ka tys asūt vīnkuoršuok, jo mozuoka atbiļdeiba – autoram nabyus ībyldumu pret režisora interpretaceju, taipat naasūt juomoksoj autoratleidzeiba.

Pyrmuo luga par Ontanu i Anni 2000. godā rodusēs, jo jau tūlaik lauki suokuši izatukšuot. “Dūmuoju – varbyut kaidu pabiksteišu ar tū lugu! Pīraksteju, cylvākim patyka. Ūtrajā daļā jau apzynuoti lyku vydā nūtykumus, kas bejuši Baļtinovā. Atguoduoju, kai tāvs padzirdeja sābri ar sumozgom. Poša redzieju, kai tys vecs čāpstynoj, ka asūt nūsavadejs ols. A izaruod, ka mama moz-

Mes naasam bezryupeigi, nadūmojūši, bez problemu, bet grybu radeit cylvākim prīcu, jo tei vairoj pasaulī lobū...

guojuse burku i pamatuse sumozgys!” Anita smejas i skaidroj, ka izmontoj pošys pīdzeivuotys situacejis, kam, prūtams, dadūmoj ari kū kluotyn. Jei skaita, ka iztikt tik ar izdūmuotū nav īspiejams, juolik vydā ari sova pīredze. Tok naparostai pi Anitys atguojuse luga “Naudas celi”, kas ir “Palādu” jaunuokuo īstudiejuma pamatā. Laikā, kod teatram bejs īplānuots suokt dorbu pi jaunys izruodis, jei pabeiguse raksteit pavysam cytu lugu, tok pošai tei eisti nagueojuse pi sīrds. “Leidz datumam, kod juosuoc mieginuot, beja palykūšys četrys dīnys. Nazynu, kas tei beja par nūjausmu, bet saprotu, ka tei luga nader, lai ari raksteita konkretim cylvākim, kas tū spieļuotu. Apsasiežu i saceju: “Dīven, paleidzi!” Tei gribiešona īstudēt kū cytu laikam beja tik spieceiga,

ka saprotu – juoroksta jauna luga! Itūreiz navaru izskaidruot, kai tys nūtyka, ka pīraksteju taišni taidu sižetu. Vīnkuorši raksteju, raksteju, i sižets atguoja pats nu seve. Pošai piec tam beja puorsteigums.”

VAIRUOT LOBŪ

Godu gaitā “Palādu” sastuovs pīdzeivuojs vysaiduokys puormainis, tok ir ari akteri, kas tymā dorbojās nu pošā suokuma. “Nīkod nasaceišu, ka ir vīgli nūturēt teatri i paklusēt tod, kod varbyut i vajadzātu kū pasaceit. Bet, zynūt myusu lauku situaceju, ir juosaprīcoj, ka cylvāki īt iz teatri, na ar koč kaidim puormatumim juorauga nūsist tū gribiešonu,”

Anita stuosta, ka ar kotru godu jei izjiut leluoku atbiļdeibu par sovu dorbu – braucūt iz izruodi, vysu laiku dūmoj, lai tik byutu laikā i vyss saitu, kai vajag. Jai grybātūs sagaideit ari jaunū maiņu, tok ruodīs, ka dorbuošonuos teatri nav tei, kas cylvākus vysvaira saista. “Tys ir ciši smogs dorbs. Ka īstudej i paruodi vīnu voi divejis reizis, tys nav nikas.

Bet, ka braukoj apleik, tys prosa nu cylvāka lelu koncentriešonūs. Paļdis Dīvam, ka muneji eistyn īr iz teatri “pasysti” i dorbojās, bet vīgli tys nav.”

Amaterteatram mādz puormest, ka jī puorsvorā īstudej tik komedejis, bet nadūmoj par nūpītnuoku saturu. Anita vys īr ari taida veida pīredze – 2018. godā “Palādas” sadarbībā ar Puovulūstys amaterteatri īstudēja lugu “Apsolitā zeme” par latgališu saimu īceļuošonu Kūrzemē. Tū jei saraksteja piec Vitālija Sanderā autobiografiskuos gruomotys motivu, kurā beja izstuosteitys ari skorbuokuos 20. godu symta Latvejis viesturis puslopys. “Es lobpruot raksteitu ari smogys lugys, tok ite, laukūs, jau taipat īr smogi. Maņ tyvuok īr caur smīklīm sevi atteireit. Ari ūtram cylv-

vākam palik vīgluok, kod jis pasa-smeļ. Kod nūsaveru dramu, par tū problemu dūmoju, tok nazynu, voi tys vairoj gaišū? Jā, tys lik dzei-vuot leidza, vairoj ījiuteibu. Bet, ka komedejā izasmeju tai, ka pa acim osorys tak, jūtūs breineigi. Mes naasam bezryupeigi, nadū-mojūši, bez problemu, bet grybu radeit cylvākim pricu, jo tei vairoj pasaulī lobū,” skaidroj Anita.

SLAVE I PATRIOTISMS

Par Anitu vysā Latvejā izzy-
nuoja 2010. godā, kod Latvejis Na-
cionalajā teatrī tyka īstudāta iz-
ruode “Latgola.lv”. Jei pīzeist, ka
tikl pī slavīs nikod nav gribiejuse,
tys asūt gona lels slūgs. “Maņ na-
pateik intervejis, bet laikam na-
muoku tai eisti atsaceit. Lai ari
piec Nacionaluo teatra izruodis
dažim atsaceju. Vysim pieški beja
tik interesanti! Saprotu, ka tys ir
tik kaidu eisu laika spreidi, bet tū
vēl vajadzēja izturēt... Cyti sace-

ja: “Oi, kaidi jius tagad slovoni!”
Nu, kaidi slovoni? Parosti cylvā-
ki parostā ikdīnā. Daži tīcuos
piec slavīs, bet maņ juos navajag.
Es lobuok maleņā – nu suona ir
vyslobuokuo vāruošona. Bet dzei-
ve dīmžāl izvierzej, ka teic prīš-
kā,” Anita soka.

Nu paguojušuo goda beigu
Latveju apceļoj koncertizvadums
“Atgriežamies Latgolā”, kurā re-
žisora Valda Lūriņa vadeibā ap-
savīnuojuši Nacionaluo teatra
akteri i grupa “Baltie lāči”. Anita
ari itūreiz ir tuo tekstu autore. “Ir
tik pateikami, ka redzi iz skotu-
vis vuordu “Baļtinova”. Laikam
asu nu tuos paaudzis, kurā pat-
riotisms ir cīši dzili īškā. Vārojūt
sovus bārnus, radzu, ka jim ir so-
vaiduoka attīksme, bet mozbār-
nim – vēl sovaiduoka. Mes laikam
asam izguojuši taidu stypru pat-
riotisma šķolu. Myus, prūtams,
ari cīši ideologiski apstruoduoja,
bet dzili īškā ir pīdareiba sovai
pusei. Bet tys varbyut ari tik da-

žim – zynu daudz cylvāku, kuri
ir aizacāluši paceli i nagrib atsa-
grīzt.”

Anitys lugys īstudej ari cyti
amaterteatri, tok jei pīzeist, ka re-
dziejuse tik vīnu taidu īstudieju-
mu, jo “navar jau vysur izskraideit
i viertīs”. Tok par īstudiejumim
jei prīcojās i naatsoka lyugumim
atsyuteit sovys lugys. Sovulaik
izguojuši diveji Danskovītis lugu
kruojumi, kas gon naasūt bejuši
lelā tiražā. Jaunuokais nu tūs –
2015. godā. Pa itū laiku asūt īsa-
kruojušys lugys vysmoz vēl dive-
jom gruomotom, kū jei lobpruot
izdūtu, tok vajadzātu kaidu, kas
paleidz ar projektu raksteišonu.
“Gryuši byut autoram, režisoram
i vēl menedžeram, kas guoduo-
tu par izdūšonu. Bet, ka režiso-
ri maņ pavaicoj, syutu lugys, lai
īstudej. Ari pīrokstu, ka var kū
pamaineit atbylstūši sova kolek-
tiva sastuovam. Lai tik viers lugys
nūsaukuma palik vuords Dansko-
vīte!” smeļās Anita. ●